

ORTAÖĞRETİMDEKİ FELSEFE DERSLERİNİN ETKİLİLİĞİNİN ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

*Bülent AKDAĞ**

ÖZET

Bu çalışmanın genel amacı ortaöğretimdeki felsefe dersinin etkililiğine ilişkin öğrenci algılarını belirlemektir.

Felsefe dersleri bireyin kendini ifade etmesine ve nesnel bir dünya görüşü geliştirmesine sağlamaya yöneliktir. Ancak eğitim sistemi, felsefe derslerinin önemini azaltmış ve bir sınav sistemi içinde kaybolup gitmesine yol açmıştır. Felsefeyi öğrenemeyen bir toplum, araştırma ve sorgulama yeteneğini geliştiremez. Felsefe öğretimindeki yetersizlikler; eleştirmeyen, sorgulamayan, düşünmeyen bireyleri ortaya çıkarmıştır. Lise öğretimi yalnızca Üniversite Seçme Sınavına öğrenci hazırlamaya hizmet etmektedir. Bu durumda felsefe derslerinin, öğrencinin ilgisini çekmekten uzaklaştığı görülmektedir. Ayrıca, felsefe öğretim programı da öğrencilerin ilgisini belirlemede önemli bir etken olmaktadır.

Araştırmanın çalışma evrenini 2001-2002 Eğitim ve Öğretim yılında İstanbul İli Bahçelievler, Bakırköy, Kadıköy, Beşiktaş ve Kartal ilçelerinde öğrenim görmekte olan resmi ve özel lise öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma, 1500 lise öğrencisine uygulanmıştır.

Anket soruları 100 lise öğrencisine pilot çalışma amacıyla uygulanmıştır. Öğrencilerin düşüncelerine dayanarak ankete son biçimi verilmiştir. Anket formu 5’li Likert Ölçek tipinde düzenlenmiştir. Yapılan faktör analizi sonucunda araştırmanın boyutları belirlenmiştir. Crombach alpha güvenirlik testi uygulanmış, verilerin analizi SPSS programı kullanılarak yapılmış ve frekans ile yüzdelerle değerleri bulunmuştur. İstatistiksel yöntem olarak one way anova ve t testi kullanılmıştır. Anlamlı farklılıklar tablolaştırılmış, yorumlanmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: “Felsefe eğitimi”, “Felsefe öğretim programı”, “Felsefe dersi”.

* İstanbul Bahçelievler Lisesi Felsefe Öğretmeni; Marmara Üniversitesi Eğitim Yönetimi ve Denetimi Doktora Öğrencisi.

EVALUATION OF PHILOSOPHY LESSON'S EFFECTIVENESS IN SECONDARY EDUCATION BYSTUDENTS' ASPECTION

SUMMARY

The purpose of this study is to determine students' perceptions towards effectiveness of philosophy lesson in secondary education.

Philosophy lessons are held to help an individual express himself and have an objective outlook. But, the educational system made philosophy lessons less important, because New Examination System does not require much knowledge about Philosophy. A society lacking proper knowledge of Philosophy cannot improve its own questioning and searching skills. Deficiencies in Philosophy Education led to generating individuals who never criticise, question or even think. The only thing Secondary Education in Turkey does is prepare students for the University Entrance Examination. Therefore, It is seen that philosophy lessons are far away from student's interest. Besides, The Philosophy Curriculum is a major factor engendering interest among students in Philosophy Lessons.

The study applied on 1500 high school's students in İstanbul in the 2001-2002 academic year.

The questionnaire was applied to 100 high school students as a pilot study. The questionnaire was given its final form as a result of taking students' recommendations into consideration. The questionnaire form are organized in the five point Likert scala. As a result of factor analysis, dimensions of the study were determined. Reliability of the test is given in Crombach Alpha. Analysis of the data has been done by using SPSS programme. Percentage and Frequency results were given; One Way Anova and T tests were used as statistical methods. Significant differences were given in tables, interpreted, and recommendations have been made in this respect.

Key words : "Philosophy Education", "Philosophy Curriculum", "Philosophy lesson".

Eğitim sistemimiz içindeki pek çok sorundan birinin de felsefe öğretimi alanında yaşandığını söyleyebiliriz. Özellikle ortaöğretimdeki felsefe derslerinin amacına ne kadar uygun olduğu bir problem ve tartışma alanıdır. Liselerde okutulan Felsefe derslerinin genelde en az ilgi duyulan derslerden biri durumuna geldiği görülmektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, toplumun sosyo-kültürel koşulları, ikincisi ise eğitim sisteminin yapısından kaynaklanan koşullardır. Lisenin son sınıfında haftada iki ders saati olarak okutulan felsefe derslerinin öğretim programının genel ve özel amaçlarına uygun sonuçlar ürettiğinden sözedilmemektedir. Felsefe derslerinin, liseden üniversiteye geçişte uygulanan tek aşamalı sınav sisteminde konu ve alan ağırlığı yönünden en son sırada olması, felsefe derslerine karşı ilgisizliğin temel nedenlerinden biri olmaktadır.

Dolayısıyla, Avrupa Birliği'ne girme yolundaki Türkiye'nin, eğitim sisteminde felsefe öğretimine gerekli önemi vermediği görülmektedir. Oysa insanı birincil gören tüm ülkelerde felsefe eğitimi ve öğretiminin en ön sıralarda yer aldığı söylenebilir. Çünkü felsefe eğitimi öğrencilere şu konularda yardımcı olabilir: Bellatalla (1998)'nin da belirttiği gibi; geçmiş, şimdi ve gelecek arasındaki ilişkiyi anlamada; sosyal, etik, dinsel, etnik hoşgörüyü sağlamak için bir diyalog yeteneği kazandırmada; günlük dili ve bilimin, siyasetin, eğitimin, medyanın dilini eleştirel çözümlenmede; insanlık için temel olan soruları sormada ve sosyo-politik yapı içinde ve "bilgi"nin labirentleri arasında bir yol bulmada. Çünkü, felsefe, eğitimde özgür insanı amaçlar.

İşte insanı özgürlük bilincine ulaştırabilecek bir felsefe eğitimi, "eğitim-öğretim basamaklarımızın tümünde yer alamaz mı?" sorusu üzerinde ciddi olarak durulmamış bir perspektifi gösterir. Oysa, Arcilla (2001)'nin da belirttiği gibi, felsefe yalnızca eğitimde oynanan bir rol değildir; felsefe, yaşamın diğer boyutlarını açmada bir anahtardır. Öğrencilere özgüven kazandıracak bir "düşünme eğitimi" insanın yaşamı boyunca kullanabileceği deneyimler sağlayabilir. Kotnik (1998), felsefe öğretimine dayanan bir deneyimin boyutlarını şöyle belirtmektedir: (a) Temel kavramları sorgulamak, (b) Öngörü ve anlama yeteneği kazanmak, (c) Kişisel deneyim ve özgüven.

Diğer taraftan, Bowery (1998) "öyküsellik ve sorgulayıcılık" bağlamında bir felsefe öğretiminden söz etmektedir. Felsefe öğretim programının kuramsal olarak bu nitelikleri belli ölçüde kapsamaması sözkonusuysa da eğitim sürecinin somut gerçeği içinde felsefe derslerinin, yeterli oranda etkili olduğunu söyleyemeyiz.

Lise felsefe eğitiminin ana amacı öğrencide problem bilinci oluşturmaktır. Bu, felsefenin ana dallarına ana problemlerine dikkati çeken, bunlar üzerinde düşündüren bir programla yapılabilir. Diğer taraftan öğrencinin okul dışı yaşamında, insanlarla ilişkilerinde ve olaylara bakarken, problemleri görmesini sağlamak doğru olur (Kuçuradi, 1977: 97). Eğitim nüfusumuzun önemli bir bölümünü oluşturan Lise son sınıf öğrencileri gerek

üniversiteye girişteki sınav sistemi nedeniyle, gerekse varolan durumuyla felsefe öğretiminden gerektiği gibi yararlanamamaktadırlar.

Bu araştırmada lise son sınıf öğrencilerine, etkili bir felsefe eğitimi ve öğretimini belirten sorular sorulmuş ve maddelerde belirtilen özellikte bir deneyimi nasıl algıladıkları sorgulanmıştır. Dolayısıyla, felsefe dersinin etkililiği üç boyutla yansıtılan alt problemlerde araştırılmıştır.

AMAC

Araştırmanın amacı, ortaöğretimdeki felsefe dersinin etkililiğine ilişkin öğrenci algılarını belirlemektir.

YÖNTEM

Bu araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma evrenini 2001-2002 Eğitim ve Öğretim yılında İstanbul İlinde resmi ve özel statülü dokuz lisede öğrenim görmekte olan son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırma, 1500 lise öğrencisine uygulanmış ve 1303 anket formu değerlendirmeye alınmıştır.

Felsefe dersinin etkililiğinin lise son sınıf öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesine yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilen anket, 58 sorudan oluşan beşli Likert tipi ölçek niteliğindedir. Araştırmada, pilot çalışma sonrası güvenilirlik katsayısı olarak $\alpha = ,9172$ sayısı elde edilmiştir. Geçerlilik için, Eğitim Bilimleri ve Felsefe bölümünden uzman görüşlerine başvurulmuştur. Faktör analizi sonucu anketin üç alt boyutu olduğu görülmektedir. Verilerin analizinde; öğrencilerin cinsiyeti, öğretim alanı, Lise türü, sınıf mevcudu, teşekkür-takdir alıp almadığı, ilgi alanları ve ders kitabı dışında felsefe kitabı okuma değişkenlerine göre, felsefe dersinin etkililiğine ilişkin algılarını yansıtan genel düşünceleri aritmetik ortalama ve t testi ile gösterilmiş; grupların görüşleri arasında farklılıkların belirlenmesine yönelik olarak ise tek yönlü varyans analizi (Anova ve Tukey's B) uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak .01 düzeyi kabul edilmiştir. İstatistiksel işlemlerden sonra elde edilen bulgular araştırmanın amaçları doğrultusunda tablolaştırılarak sırayla açıklanmış ve yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Araştırmaya katılan deneklerin %56'sı kız öğrencilerden, %44'ü erkek öğrencilerden oluşmaktadır. Öğretim alanlarına göre öğrencilerin dağılımı şu şekildedir: Fen Bilimleri %30,5; Sosyal Bilimler %13,8; Türkçe-Matematik %50,6; Yabancı Dil %5,1. Deneklerin %73'ü Genel Lise, %22,5'i Yabancı Dil Ağırlıklı Lise, %1,9'u Anadolu Lisesi ve %2,6'sı Özel Lise öğrencilerinden oluşmuştur. Sınıf mevcutlarına baktığımızda ise, deneklerin %25,9'unun "30'dan az", %22,6'sının "30-40 arası", %29,9'unun "40-50 arası" ve %21,6'sının "50'den fazla" mevcudu olan sınıflarda bulunduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin %23,7'si I.Dönem sonunda teşekkür-takdir belgesi almış, %76'sı ise almamıştır. İlgi alanları bakımından ise şu değerlere ulaşılmıştır: Öğrencilerin, %24,0'ı Sanat, %14,4'ü Bilim, %12,6'sı Toplum, %12,6'sı Psikoloji ve %36,4'ü Spor alanıyla ilgilenmektedir. Ders kitabı dışında felsefe ile ilgili kitap okuma düzeyleri açısından ise

deneklerin dağılımı şöyledir: “Hiç okumadım” diyenler %47,4 ve “1-2 kitap okudum” diyenler %39,4 şeklindedir. “3-4 kitap okudum” %6,3 ve “5 ve daha fazla okudum” %6,9’dur.

Araştırmada görüşlerine başvuru alan öğrencilerin cinsiyet değişkeni bakımından görüşlerinin dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Cinsiyet Değişkeni Bakımından Öğrencilerin Felsefe Dersinin Etkililiği Boyutlarına İlişkin Görüşlerinin Ortalamaları ve T-Testi Değerlerinin Dağılımı

Boyutlar	Cinsiyet	N	X	ss	t	Sd	p
Yöntem, Etkili öğrenme ve	Kız Öğr.	729	3,8403	,5590	9,946	1301	,000
İşeyararlık	Erkek Öğr.	574	3,5340	,5427	9,982	1245,899	,000
Öğretim Programının	Kız Öğr.	729	3,7284	,4388	8,488	1301	,000
Yeterliliği	Erkek Öğr.	574	3,5121	,4786	8,401	1176,742	,000
Felsefe Derslerinin	Kız Öğr.	729	3,5168	,6083	2,610	1301	,009
ÖSS Yönelik Olması	Erkek Öğr.	574	3,4281	,6093	2,610	1229,318	,009

p < .01

Felsefe derslerinin etkililiğinin varlığına ilişkin “yöntem, etkili öğrenme ve işeyararlık” boyutunda kız öğrenciler 3.84, erkek öğrenciler ise 3.53 şeklinde; “öğretim programlarının yeterliliği” boyutunda kız öğrenciler 3.72, erkek öğrenciler 3.51; “felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik olması” boyutunda kız öğrenciler 3.51, erkek öğrenciler ise 3.42 şeklinde görüş bildirmişlerdir. Bu bulgular kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre her üç boyut bakımından da felsefe derslerinin etkililiği konusunda daha olumlu düşündüklerini göstermektedir. Bunun nedeni olarak, kız öğrencilerin felsefe derslerine daha katılımcı yaklaşımları gösterilebilir.

Araştırmada görüşlerine başvuru alan öğrencilerin Teşekkür - Takdirname alıp almaması bakımından görüşlerinin dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Teşekkür - Takdirname Alıp Almadığına Göre Felsefe Dersinin Etkililiği Boyutlarına İlişkin Görüşlerinin Ortalamaları ve T-Testi Değerlerinin Dağılımı

Boyutlar	Teşekkür - Takdir	N	X	ss	t	Sd	p
Yöntem, Etkili öğrenme ve	Aldım	309	3,7650	,6541	2,102	1301	,036
İşeyararlık	Almadım	994	3,6868	,5434	1,908	447,962	,057
Öğretim Programının	Aldım	309	3,6697	,5183	1,570	1301	,117
Yeterliliği	Almadım	994	3,6217	,4523	1,462	463,069	,145
Felsefe Derslerinin	Aldım	309	3,5348	,6181	1,884	1301	,060
ÖSS Yönelik Olması	Almadım	994	3,4600	,6068	1,865	506,062	,063

p < .01

Teşekkür-Takdir belgesi alma değişkeni bakımından belge alan ve almayan öğrenciler arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir.

Öğrencilerin okudukları öğretim alanı değişkenine göre felsefe dersinin etkililiği boyutlarına yönelik olarak öğrenci görüşleri ve tek yönlü varyans analizi (Tukey's B) sonuçları Tablo 3-5' de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğretim Alanı Değişkenine Göre “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğretim Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Fen Bilimleri	398	3,5467	,5200	1,59	4,76
Sosyal Bilimler	180	3,7509	,5058	2,39	4,85
Türkçe-Matematik	659	3,7788	,5746	1,54	5,00
Yabancı Dil	66	3,8041	,7984	1,59	4,63
Toplam	1303	3,7053	,5723	1,54	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	14,590	3	4,863	15,341	
Grup içi	411,821	1299	,317		,000
Toplam	426,411	1302			

p < .01

Tablo 3’de, öğretim alanı değişkeni bakımından ‘yöntem, etkili öğrenme ve işeyararlılık’ boyutunda aritmetik ortalamalara bakıldığında grupların X = 3.70 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. “Yöntem, etkili öğrenme ve işe yararlık” boyutunda F ‘ye karşılık geleni değer ,000 olarak belirlenmiştir. Bu değer p< ,01 değerinden küçüktür. Bu sonuca göre, öğretim alanları bakımından öğrenciler arasında görüş farkları olduğu görülmektedir. Anova-Tukey-B testi sonuçlarına göre Fen Bilimleri alanında öğretim gören öğrenciler (3,54) ile diğer üç öğretim alanında (Sosyal, 3,75; Türkçe-Matematik, 3,77; Yabancı Dil, 3,80) okuyan öğrenciler bu farkın kaynağını oluşturmaktadır. Fen Bilimi alanında okuyan öğrenciler Felsefe dersini, diğer alanlarda okuyan öğrencilere göre daha az etkili olarak algılamaktadırlar. Bunun nedeni olarak, Fen Bilimleri alanında okuyan öğrencilerin ÖSS sınavlarında Felsefe sorusu çözme eğilimi taşımadıkları ve bu yüzden de Felsefe derslerine yönelik bir beklentilerinin olmaması şeklinde gösterilebilir.

Tablo 4. Öğretim Alanı Değişkenine Göre “Öğretim Programının Yeterliliği” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğretim Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Fen Bilimleri	398	3,5742	,4088	1,92	4,46
Sosyal Bilimler	180	3,6479	,4541	2,38	6,23
Türkçe-Matematik	659	3,6587	,4725	2,38	4,85
Yabancı Dil	66	3,6923	,7256	1,46	4,54
Toplam	1303	3,6331	,4690	1,46	6,23

Değişkenlik	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p

Kaynağı				
Gruplararası	2,082	3	,694	3,170
Grup içi	284,361	1299	,219	,024
Toplam	286,443	1302		

p < .01

Tablo 4’de, öğretim alanı değişkeni bakımından “öğretim programının yeterliliği” boyutunda aritmetik ortalamalara bakıldığında grupların X = 3.63 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Öğretim alanı değişkeni bakımından “öğretim programının yeterliliği” boyutuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre “öğretim alanı” grupları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Tablo 5. Öğretim Alanı Değişkenine Göre “Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Öğretim Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Fen Bilimleri	398	3,4541	,6454	1,75	5,00
Sosyal Bilimler	180	3,4500	,5964	1,50	5,00
Türkçe-Matematik	659	3,4943	,5662	2,00	5,00
Yabancı Dil	66	3,5303	,8222	1,75	4,50
Toplam	1303	3,4777	,6101	1,50	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	,723	3	,241	,647	
Grup içi	483,881	1299	,373		,585
Toplam	484,605	1302			

p < .01

Tablo 5’de, öğretim alanı değişkeni bakımından “öğretim programının yeterliliği” boyutunda aritmetik ortalamalara bakıldığında, grupların X = 3.47 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Öğretim alanı değişkeni bakımından “felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik olması” boyutuna yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi sonucuna göre de “öğretim alanı” grupları arasında anlamlı bir fark görülmemektedir.

Öğrencilerin okudukları lise türüne göre felsefe dersinin etkililiği boyutlarına yönelik olarak öğrenci görüşleri ve tek yönlü varyans analizi (Tukey’s B) sonuçları Tablo 6-8’ de gösterilmiştir.

Tablo 6. Lise Türü Değişkenine Göre “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Lise Türü	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Genel Lise	951	3,6771	,5271	1,54	4,93
Y.Dil A. Lise	293	3,8118	,7031	1,59	5,00
Anadolu Lisesi	25	3,9229	,3516	3,37	4,61
Özel Lise	34	3,4189	,4627	2,90	4,66
Toplam	1303	3,7053	,5723	1,54	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	8,053	3	2,684	8,335	
Grup içi	418,358	1299	,322		,000
Toplam	426,411	1302			

p < .01

Tablo 6’da, lise türü değişkeni bakımından “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutunda aritmetik ortalamalara bakıldığında, grupların X = 3.70 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Lise türü değişkeni bakımından felsefe derslerinin etkililiği boyutları yönelik olarak yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçlarına göre “yöntem, etkili öğrenme ve işe yararlık” boyutunda anlamlılık değeri p= ,000 şeklindedir. Bu sonuca göre, “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutu bakımından Lise türlerine göre öğrenciler arasında görüş farkları olduğu görülmektedir. Anova-Tukey’s B testi sonuçlarına göre bu farkın kaynağını Özel Lise öğrencileri oluşturmaktadır. Genel Lise öğrencileri (3,67), Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencileri (3,81) Anadolu Lisesi öğrencileri (3,54) ile Özel Lise (3,41) öğrencileri arasında görüş farkları olduğu görülmektedir. Buna göre, Özel Lise öğrencilerinin Felsefe derslerine yönelik ilgisinin daha az olduğu söylenebilir.

Tablo 7. Lise Türü Değişkenine Göre “Öğretim Programının Yeterliliği” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Lise Türü	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Genel Lise	951	3,5976	,4523	1,92	6,23
Y.Dil A. Lise	293	3,7488	,5170	1,46	4,77
Anadolu Lisesi	25	3,8615	,3382	3,15	4,54
Özel Lise	34	3,4615	,3440	2,92	4,00
Toplam	1303	3,6331	,4690	1,46	6,23

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	7,424	3	2,475	11,520	
Grup içi	279,020	1299	,215		,000
Toplam	286,443	1302			

p < .01

Tablo 7’de, lise türü değişkeni bakımından “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutunda aritmetik ortalamalara bakıldığında, grupların X = 3.63 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. “Öğretim programlarının yeterliliği” (p= ,000) boyutlarında gruplar arasında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. Öğretim Programının Yeterliliği boyutunda bu farkın kaynağını Özel Lise öğrencileri oluşturmaktadır. Genel Lise öğrencileri (3,59), Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencileri (3,74) Anadolu Lisesi öğrencileri (3,86) ile Özel Lise (3,46) öğrencileri arasında anlamlı bir fark sözkonusudur. Özel Lise öğrencileri Felsefe derslerinin etkililiği konusunda daha olumsuz bir fikre sahiptirler. Ayrıca, Genel Lise öğrencileri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Anadolu Lisesi öğrencileri arasında da anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak ise YDL ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha motivasyonlu bir çalışma temposu içinde tüm derslere önem verdikleri ve ortaöğretim başarı puanlarını daha yüksek tutmak istedikleri gösterilebilir.

Tablo 8. Lise Türü Değişkenine Göre “Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Lise Türü	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Genel Lise	951	3,4485	,6149	1,50	5,00
Y.Dil A. Lise	293	3,5981	,6078	1,75	5,00
Anadolu Lisesi	25	3,4300	,3646	2,75	4,25
Özel Lise	34	3,2941	,4942	2,75	4,25
Toplam	1303	3,4777	,6101	1,50	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	6,264	3	2,088	5,670	
Grup içi	478,341	1299	,368		,001
Toplam	484,605	1302			

$p < .01$

Tablo 8’de, lise türü değişkeni bakımından “Felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik olması” boyutundaki aritmetik ortalamalara bakıldığında, grupların $X = 3.47$ (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. “Felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik olması” boyutu bakımından Lise türlerine göre öğrenci görüşlerinde anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Buna göre; Özel Lise öğrencileri (3,29) ile Yabancı Dil Ağırlıklı Lise öğrencileri (3,59) arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Özel Lise öğrencileri Yabancı Dil Ağırlıklı Lise’ye göre felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik etkiliği konusuna daha az katılmaktadırlar. Bunun nedeni olarak, Özel Lise öğrencilerinin ÖSS’de Fen Alanı ağırlıklı tercihler yapmaları gösterilebilir.

Öğrencilerin okudukları sınıf mevcudu değişkenine göre felsefe dersinin etkililiği boyutlarına yönelik olarak öğrenci görüşleri ve tek yönlü varyans analizi (Tukey’s B) sonuçları Tablo 9-11’ de gösterilmiştir.

Tablo 9. Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
30'dan az	337	3,8544	,6602	1,59	5,00
30-40 arası	295	3,6316	,5086	1,59	4,85
40-50 arası	389	3,5655	,5704	1,54	4,73
50'den fazla	282	3,7973	,4565	2,56	4,85
Toplam	1303	3,7053	,5723	1,54	5,00

Değişkenlik Kay. Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	19,082	3	6,361	20,285
Grup içi	407,329	1299	,314	,000
Toplam	426,411	1302		

p < .01

Tablo 9’da, sınıf mevcudu değişkeni bakımından grupların aritmetik ortalamalarına bakıldığında, grupların X = 3.70 değerinde toplandığı görülmektedir. Bu değer; sınıf mevcuduna göre, öğrencilerin “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutu bakımından felsefe derslerinin etkililiğine “katılıyorum” yanıtını verdiklerini göstermektedir.

“Sınıf mevcudu” değişkeni açısından “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutuna bakıldığında gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağını, sınıf mevcudu “30’dan az” (3,85) ve “50’den fazla” (3,79) olanlar ile “30-40 arası” (3,63) ve 40-50 arası (3,56)” olanlar oluşturmaktadır. Buna göre, sınıf mevcudu “30’dan az” ve “50’den fazla” olanlar, sınıf mevcudu “30-40 arası” ve 40-50 arası” olanlara göre felsefe derslerinin yöntemi, öğrenmedeki etkililiği ve işeyararlığına ilişkin daha olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunun nedeni olarak, mevcudu az ve çok olan sınıflarda öğrencilerin felsefe derslerinden beklentilerinin daha yüksek düzeyde olması, felsefe derslerini kendi gelişimleri için daha işlevsel görmeleri olabilir. Çünkü mevcudu az olan sınıflarda öğrenme açısından uygun bir zemin zaten sözkonusuyken, diğer taraftan kalabalık sınıflarda ise felsefe dersinin, öğrencilerin mevcut koşullarına çözüm aradıkları bir ders olarak algılandığını söyleyebiliriz.

Tablo 10. Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre “Öğretim Programının Yeterliliği” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
30’dan az	337	3,7341	,5266	1,46	6,23
30-40 arası	295	3,5831	,4251	2,54	4,54
40-50 arası	389	3,5351	,4855	2,38	4,69
50’den fazla	282	3,6999	,3750	2,38	4,85
Toplam	1303	3,6331	,4690	1,46	6,23

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	9,171	3	3,057	14,322	
Grup içi	277,272	1299	,213		,000
Toplam	286,443	1302			

p < .01

Tablo 10’da, sınıf mevcudu değişkeni bakımından grupların aritmetik ortalamalarına bakıldığında, grupların X = 3.63 değerinde toplandığı görülmektedir. Bu değer; sınıf mevcutlarına göre öğrencilerin Öğretim Programının Yeterliliği boyutu bakımından felsefe derslerinin etkililiğine “katılıyorum” yanıtını verdiklerini göstermektedir. “Sınıf mevcudu” değişkeni açısından “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutuna bakıldığında da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu farkın kaynağı da sınıf mevcudu “30’dan az” (3,73) ve “50’den fazla” (3,69) olanlar ile “30-40 arası” (3,58) ve 40-50 arası (3,53)” olanlar şeklinde ortaya çıkmıştır. Buna göre, sınıf mevcudu “30’dan az” ve “50’den fazla” olanlar, sınıf mevcudu “30-40 arası” ve 40-50 arası” olanlara göre öğretim programının yeterliliği konusunda daha olumlu düşünmektedirler.

Tablo 11. Sınıf Mevcudu Değişkenine Göre “Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Sınıf Mevcudu	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
30’dan az	337	3,5556	,5844	1,75	5,00
30-40 arası	295	3,4398	,6372	1,50	5,00

40-50 arası	389	3,4287	,5952	2,00	5,00
50'den fazla	282	3,4920	,6244	2,00	5,00
Toplam	1303	3,4777	,6101	1,50	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	3,463	3	1,154	3,117	
Grup içi	481,141	1299	,370		,025
Toplam	484,605	1302			

p < .01

Tablo 11'de, sınıf mevcudu değişkenine göre, "Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması" boyutu bakımından grupların ortalamalarının $X=3.47$ (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Diğer taraftan, gruplar arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır.

Öğrencilerin ilgi alanları değişkenine göre felsefe dersinin etkililiği boyutlarına yönelik olarak öğrenci görüşleri ve tek yönlü varyans analizi (Tukey's B) sonuçları Tablo 12-14'de gösterilmiştir.

Tablo 12. İlgi Alanı Değişkenine Göre "Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık" Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

İlgi Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Sanat	313	3,8133	,5279	2,07	4,88
Bilim	188	3,6543	,5524	1,98	4,73
Toplum	164	3,7745	,5139	1,54	4,76
Psikoloji	164	3,9897	,6509	1,59	5,00
Spor	474	3,5320	,5398	1,59	4,93
Toplam	1303	3,7053	,5723	1,54	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	32,438	4	8,110	26,718	
Grup içi	393,973	1298	,304		,000
Toplam	426,411	1302			

p < .01

Tablo 12'de, ilgi alanı değişkeni bakımından grupların $X = 3.70$ değerinde toplandığı görülmektedir. Bu değer; ilgi alanlarına göre öğrencilerin "Yöntem, etkili öğrenme ve işeyararlık" boyutu bakımından felsefe derslerinin etkililiğine "katılıyorum" yanıtını verdiklerini göstermektedir. "İlgi alanları" değişkenine bağlı olarak "Yöntem, etkili öğrenme ve işeyararlık" boyutunda Psikolojiye ilgi duyan öğrenciler (3,98) bu farkın kaynağını

oluşturmaktadır. “Psikoloji” alanına ilgi duyan öğrenciler diğer ilgi gruplarına göre, felsefe derslerinin yöntemi, öğrenme etkililiği ve işlevselliği bakımından daha etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Tablo 13. İlgi Alanı Değişkenine Göre “Öğretim Programının Yeterliliği” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

İlgi Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Sanat	313	3,7154	,4280	2,54	4,77
Bilim	188	3,5675	,5064	1,92	6,23
Toplum	164	3,7462	,3826	2,62	4,54
Psikoloji	164	3,7406	,5125	1,46	4,69
Spor	474	3,5284	,4656	2,38	4,85
Toplam	1303	3,6331	,4690	1,46	6,23

Değişkenlik Kay. Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	12,121	4	3,030	14,338
Grup içi	274,323	1298	,211	,000
Toplam	286,443	1302		

p < .01

Tablo 13’de, ilgi alanı değişkeni bakımından grupların ortalamalarının X = 3.63 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutunda, “bilim” (3,56) ve “spor” (3,52) alanlarına ilgi duyan öğrenciler diğer ilgi alanlarına göre daha olumsuz görüş bildirerek bir farklılık oluşturmuşlardır. Bunun nedeni olarak, anlamlı farkın kaynağını oluşturan grupların, felsefe derslerinin “bilim” ve “spor”la ilgisini kuramadıkları şeklinde düşünülebilir.

Tablo 14. İlgi Alanı Değişkenine Göre “Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

İlgi Alanı	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Sanat	313	3,5423	,5633	2,00	5,00
Bilim	188	3,4774	,6912	2,00	5,00

Toplum	164	3,5671	,6036	2,00	5,00
Psikoloji	164	3,4817	,6415	1,75	5,00
Spor	474	3,4030	,5898	1,50	5,00
Toplam	1303	3,4777	,6101	1,50	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	5,268	4	1,317	3,567	
Grup içi	479,336	1298	,369		,007
Toplam	484,605	1302			

p < .01

Tablo 14’de, ilgi alanı değişkeni bakımından grupların X = 3.47 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. “Felsefe Derslerinin ÖSS’ye Yönelik Olması” boyutunda, “spor” alanına ilgi duyan öğrenciler (3,40) ile “sanat” (3,54) ve “toplum” (3,56) alanına ilgi duyan öğrenciler arasında bir fark ortaya çıkmıştır. Bu boyutta, spora ilgi duyan öğrenciler felsefe derslerinin ÖSS’ye yönelik etkililiği konusunda diğer ilgi alanlarına göre daha olumsuz düşünmektedirler.

Öğrencilerin “Felsefe kitabı okuma” değişkenine göre felsefe dersinin etkililiği boyutlarına yönelik olarak öğrenci görüşleri ve tek yönlü varyans analizi (Tukey’s B) sonuçları Tablo 15-17’ de gösterilmiştir.

Tablo 15. Felsefe Kitabı Okuma Değişkenine Göre “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kitap Okuma	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Hiç okumadım	617	3,4944	,5510	1,54	4,85
1-2 kitap okudum	514	3,8685	,5047	1,80	4,93
3-4 kitap okudum	82	3,9316	,5181	2,46	4,85
5 ve daha fazla	90	4,0136	,6098	2,66	5,00
Toplam	1303	3,7053	,5723	1,54	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	53,876	3	17,959	62,621	
Grup içi	372,535	1299	,287		,000
Toplam	426,411	1302			

p < .01

Tablo 15’de, ders dışı felsefe kitabı okuma değişkeni bakımından grupların aritmetik ortalamalarının $X = 3.70$ (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Öğrencilerin “ders kitabı dışında felsefe kitabı okuma” değişkeni bakımından “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre; “Hiç okumadım” diyen öğrenciler “Yöntem, Etkili Öğrenme ve İşeyararlık” boyutu açısından $X=3,49$ ile bu farkın kaynağını oluşturmaktadır. Hiç felsefe kitabı okumayan öğrenciler lise felsefe derslerinin etkililiği konusunda, kitap okuyanlara göre daha olumsuz düşünmektedirler.

Tablo 16. Felsefe Kitabı Okuma Değişkenine Göre “Öğretim Programının Yeterliliği” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kitap Okuma	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Hiç okumadım	617	3,5231	,4975	1,46	6,23
1-2 kitap okudum	514	3,7041	,4213	2,62	4,85
3-4 kitap okudum	82	3,7786	,4235	1,92	4,46
5 ve daha fazla	90	3,8487	,3730	2,77	4,69
Toplam	1303	3,6331	,4690	1,46	6,23

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	15,976	3	5,325	25,576	
Grup içi	270,468	1299	,208		,000
Toplam	286,443	1302			

$p < .01$

Tablo 16’da, ders dışı felsefe kitabı okuma değişkeni bakımından grupların ortalamalarının $X = 3.63$ değerinde toplandığı görülmektedir. Bu değer; felsefe kitabı okuma değişkenine göre öğrencilerin “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutu bakımından felsefe derslerinin etkililiğine “katılıyorum” yanıtını verdiklerini göstermektedir. Öğrencilerin “ders kitabı dışında felsefe kitabı okuma” değişkeni bakımından “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutunda anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Buna göre; “Hiç okumadım” diyen öğrenciler “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutu açısından $X=3,52$ ile farklılığın kaynağını oluşturmaktadır.

Tablo 17. Felsefe Kitabı Okuma Değişkenine Göre “Felsefe Derslerinin ÖSS Yönelik Olması” Boyutuna Yönelik Olarak Öğrenci Görüşleri ve Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Kitap Okuma	N	X	ss	Minimum Değerler	Maximum Değerler
Hiç okumadım	617	3,4327	,6298	1,75	5,00
1-2 kitap okudum	514	3,5195	,5825	1,50	5,00
3-4 kitap okudum	82	3,4482	,6108	2,00	5,00
5 ve daha fazla	90	3,5750	,6083	2,50	5,00
Toplam	1303	3,4777	,6101	1,50	5,00

Değişkenlik Kay.	Kareler Top.	Sd	Kareler Ort.	F	p
Gruplararası	3,067	3	1,022	2,758	
Grup içi	481,538	1299	,371		,041
Toplam	484,605	1302			

p < .01

Tablo 17’de, ders dışı felsefe kitabı okuma değişkeni bakımından grupların ortalamalarının X=3.47 (katılıyorum) değerinde toplandığı görülmektedir. Diğer taraftan, “Felsefe Derslerinin ÖSS’ye Yönelik Olması” boyutunda, anlamlı bir farklılık ortaya çıkmadığı gözlenmektedir.

SONUÇ

Araştırmada ulaşılan sonuçlar şu şekilde ifade edilebilir:

- Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre felsefe derslerinin etkililiği konusunda daha olumlu düşünmektedirler. Bunun nedeni olarak, kız öğrencilerin felsefe derslerine daha katılımcı yaklaşımları gösterilebilir.

- Fen Bilimi alanında okuyan öğrenciler Felsefe dersini diğer alanlarda okuyan öğrencilere göre daha az etkili olarak algılamaktadırlar. Bunun nedeni olarak, Fen Bilimleri alanında okuyan öğrencilerin ÖSS sınavlarında Felsefe sorusu çözme eğilimi taşımadıkları ve bu yüzden de Felsefe derslerine yönelik bir beklentilerinin olmaması şeklinde gösterilebilir.

- Özel Lise öğrencilerinin Felsefe derslerine yönelik ilgisinin daha az olduğu görülmektedir. Ayrıca, Genel Lise öğrencileri ile Yabancı Dil Ağırlıklı Lise ve Anadolu Lisesi öğrencileri arasında da anlamlı bir fark ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni olarak ise YDL ve Anadolu Lisesi öğrencilerinin daha motivasyonlu bir çalışma temposu içinde tüm derslere önem verdikleri ve ortaöğretim başarı puanlarını daha yüksek tutmak istedikleri gösterilebilir.

- Sınıf mevcudu “30’dan az” ve “50’den fazla” olanlar, sınıf mevcudu “30-40 arası” ve 40-50 arası” olanlara göre felsefe derslerinin etkililiği konusunda genel anlamda daha olumlu görüş bildirmişlerdir. Bunun nedeni olarak, mevcudu az ve çok olan sınıflarda öğrencilerin felsefe derslerinden beklentilerinin daha yüksek düzeyde olması, felsefe derslerini kendi gelişimleri için daha işlevsel görmeleri olabilir.

- “İlgi alanları” değişkenine bağlı olarak “Yöntem, etkili öğrenme ve işeyararlık” boyutunda Psikolojiye ilgi duyan öğrenciler (3,98) diğer ilgi gruplarına göre, felsefe derslerinin “yöntemi, öğrenme etkiliği ve işlevselliği” bakımından daha etkili olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Diğer taraftan, “Öğretim Programının Yeterliliği” boyutunda, “bilim” (3,56) ve “spor” (3,52) alanlarına ilgi duyan öğrenciler diğer ilgi alanlarına göre daha olumsuz görüş bildirerek bir farklılık oluşturmuşlardır. “Felsefe Derslerinin ÖSS’ye Yönelik Olması” boyutunda ise, “spor” alanına ilgi duyan öğrenciler (3,40) ile “sanat” alanına ilgi duyan öğrenciler (3,54) arasında bir fark ortaya çıktığı görülmektedir.

- Ders kitabı dışında hiç felsefe kitabı okumayan öğrenciler, genel olarak, felsefe derslerinin etkililiği konusunda, kitap okuyanlara göre daha olumsuz düşünmektedirler.

ÖNERİLER

1. Araştırma, sporla ilgilenen öğrencilerin azımsanmayacak ölçüde çok olduğunu ortaya çıkarmıştır. Buna benzer şekilde, felsefe dersleri ve felsefe alanına ilgiyi artırarak, düşünmeyi ve sorgulamayı öğrenen bir öğrenci tipi oluşturmak için, genel olarak Lise öğretiminin ÖSS’ye hazırlanma yılları olmaktan kurtarılması, özel olarak da felsefe dersi öğretiminin yeniden düzenlenmesi ve ders saatlerinin artırılması önerilebilir.

2. Fen Bilimleri alanında okuyan öğrencilerin felsefe derslerine ilgisini artıracak önlemler alınması gerektiği de düşünülmelidir. Varolan koşullarda bu, ÖSS sınavında felsefe dersinin ağırlığının artırılmasıyla sağlanabilir.

3. Lise türleri arasındaki eşitsiz dağılımın nedeni sayılabilecek olanak farklılıklarını gidermek ve sınıf mevcutlarını uygun ölçülere indirmek felsefe öğretiminin etkililiğini artırmada bir yol olarak önerilebilir.

4. Ders kitabı dışında felsefe metni okuma ve genel anlamda okuma alışkanlığını kazandıracak kültürel okul iklimini oluşturmak bir örgütsel değişim önerisi olarak sunulabilir.

5. Felsefe derslerinin Lise öğretiminin tüm sınıf düzeylerinde programa konulması genel olarak tüm öğrencilerin ilgisini artırma yönünde uygun olabilir.

6. Toplumumuzun varolan bilim anlayışını ve ülkemizdeki bilimsel etkinliğin gelişmesini de sağlayacağını varsayarak, felsefe derslerinin bir “düşünme eğitimi” dersi şeklinde ele alınıp, ilköğretimden itibaren okutulması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Arcilla, René Vincente. (2001). “How Can The Misanthrope Learn ? Philosophy For Education,” 1996-2001 **Philosophy Of Education Society**, <http://Www.Ed.Uiuc>. Edu/Eps/Pes-Yearbook/94_Docs/Arcilla.htm

- Bellatalla, Luciana. (1998). "Philosophy and Education: From Elitism to Democracy," **Twentieth World Congress of Philosophy** Boston, Massachusetts U.S.A. 10-15 August. <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Educ/EducBell.htm>
- Bowery, Anne-Marie. (1998). "The Use of Reading Questions As a Pedagogical Tool: Fostering an Interrogative, Narrative Approach to Philosophy," **Twentieth World Congress of Philosophy** Boston, Massachusetts U.S.A. 10-15 August <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Teac/TeacBowe.htm>
- Kotnik, Rudi. (1998). "Exploring Subjectivity in Teaching Philosophy," **Twentieth World Congress of Philosophy** Boston, Massachusetts U.S.A. 10-15 August. <http://www.bu.edu/wcp/Papers/Teac/TeacKotn.htm>
- Kuçuradi, İoanna. (1977). "Öğretim Kurumlarında Felsefe Eğitimi, İlk ve Ortaöğretimde Felsefe," **Felsefe Kurumu Seminerleri**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, ss.61-97.